



Vadnyugati origó

ORIGÓ

Mindent megírtam. Csak a kezdetekre (a legfontosabbra) nem kerítettem sort. Arra, hogy írónak készültem minden erőmmel. És hogy haza akartam menni. Ez két egymástól elválaszthatatlan dolog volt vadnyugati pályafutásom egész ideje alatt. Egy magát magyarnak valló írópálantha csakis így gondolkozhatott. Sikeres ember voltam, talán szégyelltem ezt a másik éneget? Megírtam – többször is – a kalandjaimat, de erről keveset beszéltem. Ha belefogtam, rossz versek születtek belőle, kétségbeesett klapanciák. Tucatnyi prózai nekirugaszkodás, jórészüik meg sem jelent. Pedig hát nekem ez a fogcsikorgató erőfeszítés volt hosszú évekig a vadnyugati életem.

Nagy fába vágom a fejszém. Látom már, hogy valahol a távoli múltban kell ezt a kiégésztést elkezdenem.

Amikor 1956-ban – három év eredménytelen próbálkozásai után – végre egyetemista lettem, én úgy végeztem az ELTE-n a magyar-francia szakot, hogy közben buszos maradtam: megtartottam a munkahelyemet. Nyugati életemet is valahogyan így képzeltem el: tanulmányútnak. Vagyis, hogy párizsi létemre (vagy mellette is) magyar író maradok. Mint látható, menthetetlenül hűséges (konzervatív) természetű vagyok.

Most ezekről a kezdetekről szeretnék beszélni. Az első francia évekről. 1956 traumája után. Magányos erőfeszítéseimről, távol enyéimtől, idegen nyelvi közegben. Távol az emigráció szellemi központjaitól.

Nem könnyű a dolgom. Most, nyolcvanévesen próbálom először sorra venni (besatírozni) ezeket a fehér foltokat.

Párizsi szerkesztőm, Robert Kanters javasolta: próbáljak mélyebbre ásni. Nem könnyű: akárcsak a szemét, újra meg újra a felszínen találtam magam.

Magányos kislíú voltam. Azok, akik szerettek, elpusztultak a háborúban. Nem tanultam meg kimutatni az érzelmeimet. Persze ez is csak félig igaz. Mert a kutyámat például elszántan szerettem. Hozzá, Csinihez írtam egyik első versemet. Hogy hányszor voltam

szerelmes, nem is sorolom. Reménytelenül, természetesen. És hogy mennyit sírtam, amikor egy-egy ilyen titkos kapcsolatnak vége lett.

Azután, ez a másik nagy kiábrándulás. Az, hogy – ’56 menekültje – csalódtam, keservesen csalódtam mindabban, amit a vasfüggöny túloldalán találtam. Úgy éreztem: becsaptak, és ez a fene nagy szabadság értelmetlenebb, mint az, ami mögöttem maradt.

„Tisztátalan a föld, amelyre bementek!” – Ézsdrás figyelmeztetését írtam vadnyugati verseim fölé. A száműzött elbizonytalanodik: „Becstelen világban (nem érti, miért kell) szembefordulni a becstelenséggel.” A kétségbeesés ilyen sorokat sajtolt ki belőlem:

*„Elforgácsolódik minden: a tehetség
az erő a jóra való akarat
az idő is homokként pereg
értetlen szeretetlen mire várok
haszontalan élnem mire jó?
Boldogok a hosszú útra menők
boldogok a gályarabok, mert ők tudják:
hasadnak a habok.”*

Tucatnyi ilyen verset írtam. Az asztalfióknak: nem mertem őket megmutatni senkinek. Később már csak azért sem, mert fájdalmasan gyengéknek bizonyultak.

„Hallgatásra ítélték” – írtam példának okáért – „hát megfutamodtál. Ordíthatsz már: hullámzik a süket sivatag.” És így tovább. A legvadabb anarchisták sem írtak ennyi indulatos szöveget.

Mindez korántsem volt veszélytelen. Még a gyarmati háborúk idején elküldtem Párizsba néhány, az arabokkal rokonszenvező versemet. „Gyújts sürgősen alájuk!” – válaszolta kiadóm. „Nem jó, ha ilyen írásokat találnak egy idegennél. Ha nem vigyázol, kiutasítanak!”

Időbe került, mire úgy, ahogy lecsillapodtam, és ki tudtam nevetni új környezetemet. Kigúnyoltam a „szürkéknék” csúfolt franciákat és a háborús emigrációnak tragikomikus számárságait.

De ekkor már nem csak verseket írtam. Fennmaradt mellettük néhány gunyoros prózai szövegem. Ügyetlen próbálkozások. Ma már szerencsére nem tud róluk senki sem.

Még egy „időszakos lelki kalauzsnak” elnevezett újságot is kiadtam, a tizenkét számot megért *Szomorú Vasárnapot*. Igaz, hogy ez már nem annyira a franciákon, mint a magyar emigráció csetlés-botlásán mulatott. Így született a Nyugaton mennybemenesztett börtönköltészet „dicsérete”, és a „Balos ballada”:

*„Balos vagyok és intellektuel –
Balga, bösz értelmiség
Hő szívem baloldalon dobog
Érted, óh, összemberiség!”*

Csak ritkán jajdultam fel úgy, mint ebben a zsenge zengeményben:

*„Szendvics-ember volt az apám
Szendvics-ember vagyok én is
Lehet-e szendvics-ember a fiam?”*

Egy szó mint száz: kettős okom volt rá, hogy ne verjem nagydobra az érzelmeimet. Egyrészt, párizsi kiadóm figyelmeztetése, másrészt a felismerés, hogy nagyon ügyetlenek az én verseim. Életművemben – ha egyszer összeállításra kerül – remélem, nem fog ezekről hosszan értekezni senki sem.

Hátországom azért volt ezekben az üzött, magányos éveimben is. Régi, otthoni életemről írtam, munkatársaimról, kalauzokról, kocskísérőkről és keszonosokról. A hóhányókról, éjjeli műszakban lapátolókról, az ötvenes évek alacsony égboltja alatt.

A hajdani társaknak sorolgattam vadnyugati tapasztalataimat. „Ezért jöttem ide?” – kérdezi az „Epilóg”. „megdögleni, mint a vadállat? Elrejteti a maradványaimat? ...Nincs nagyobb székelyen” – így fejeződik be ez a lamentáció – „mint egy magára hagyott ember. Nincs nagyobb gyalázat, mint a szeretetlenség.” Másrészt: „Túlélni nem székelyen. Az élet feladása gyalázat.”

Ellentmondások gyűjteménye. Depressziós prózát írni nem könnyű dolog. Próbáltam persze talpra állni, beilleszkedni én is. Írtam francia környezetemről: hajléktalanokról, házalókról, kőművesekről, akikkel együtt kevertük a maltert a dijoni pályaudvaron. A „lágér-arbeitekről”, a kölni futószalagon. Mindezt többnyire franciául, többnek közülük nincs is magyar változata. Szereplőik általában afrikaiak. Történetüknek Párizshoz, Galliához nem sok köze van.

Egyik társamnak, Fadika Didinek, még egy hosszú, monoton dalát is lejegyeztem, miközben kopácsoltuk az ütemet ott a pályaudvaron. „ha Vamoussának pénze lesz, bizony...” – így szólt a nóta – „repülőre száll majd, elrepül, mint egy kismadár. Meg sem áll Abidjanig, bizony, meg sem áll hazáig...”

Az ilyen írásoknak nem volt sikere Gallimardnál. Őket inkább a hidegháborús menekült panasza érdekelte. Az, hogy a vasfüggöny túloldalán sem volt fenékgig tejfel az élet. Hogy kitört odaát is valamiféle felkelés, forradalom. Pedig franciául jól megírtam ezeket a történeteket. Csak a magyar változatok nem érték el az általam elképzelt színvonalat. Vamoussa dala is minden hazai válogatásból kimaradt.

Ez lett a sorsa huszonevésen írt első verseimnek, és a tucatnyi rövidprózai próbálkozásnak életem talán legkeservesebb korszakában, amikor magyar író akartam maradni, csak azért is, idegen nyelvi közegben, magányosan.

Ez az én másik életem. Nem könnyű összeszedni. Úgy látszik, jó természetem van. Mint a nóta mondja: csak a szépre emlékezem. Ami elviselhetetlen, elfeledem.

Hát csak így. Most már csak valami címet kellene adni a mesének. Vadnyugati origo? Legyen. Egy ember élete, akit fél évszázadon át úgy, ahogy megtartottak ezek a történetek.



Ferdinandy György: 1935-ben született. Egyetemi hallgató és buszkalauz, amikor elhagyja az országot 1956-ban. 11 évig él Franciaországban, elvégzi az egyetemet, franciául ír, könyveit két díjjal ismerik el. Megélhetési gondok miatt átköltözik Puerto Ricóba, ahol 35 éven át egyetemi tanár. A karibi szigeten már magyarul ír és publikál. 1988-ban jelenik meg első hazai kötete a *Szerecsenséggem története*. Fél száz könyvét adták ki, számos folyóirat szerzője, francia és spanyol kötetekkel is jelen van az irodalomban. 2000-ben hazatelepül, ma ingázik Budapest és Miami között.